

Sadržaj

Događaji

Mediji o medijima

Saopćenja za javnost

Konkursi

Linija za pomoć novinarima

Uloga istine i medija u post konfliktnom društvu

Piše: Goran Šimić

Uloga medija u restauraciji post-konfliktnog društva

Piše: Dragana Rašević

Izveštavanje o bliskoj ratnoj prošlosti: Kako razdvojiti istinu od laži?

Piše: Eldin Hadžović

Mediji nešto d' urade!

Piše: Aldin Arnautović

Jednodimenzionalnost medijskog izveštavanja kao prepreka održivom miru

Piše: Dragana Erjavec

Ja tebe povratkom, ti mene spomenikom!

Piše: Sudbin Musić

Uvodnik

Novinarska akademija - vaninstitucionalna škola za studente novinarstva, novinare i urednike bh. medija ove godine je održana na Boračkom jezeru u organizaciji BH novinara i uz finansijsku podršku Ambasade Sjedinjenih Američkih Država.

„Doprinos medija jačanju mira, tolerancije i stabilnosti u BiH“ tema je ovogodišnje Novinarske akademije koja je u prva dva modula okupila pedeset studenata i studentica, te mladih novinara i novinarki iz cijele Bosne i Hercegovine. Predavači na Akademiji, istaknuti profesori, novinari i aktivisti iz BiH, radili su svakodnevno sa polaznicima i prenosili svoja iskustva i znanja o ovoj temi.

Neke od tema Novinarske akademije bile su: izvještavanje o različitostima; regulacija elektronskih medija; suočavanje sa prošlošću i tranzicijska prava u BiH; samoregulacija i izvještavanje u postkonfliktnim društvima; standardi fer, balansirano i objektivnog izvještavanja o osjetljivim temama vezanim za rat, zločine, progone stanovništva i druge oblike kršenja ljudskih prava.

U praktičnom radu studenti i novinari su radili analize medijskih izvještaja javnih medijskih servisa, privatnih TV, štampanih i online medija o izvještavanju o događajima iz bliske ratne prošlosti, imali su diskusije o medijskim projektima koji doprinose izgradnji povjerenja i pomirenju u postkonfliktnim društvima, te su tokom tematskih večeri gledali dokumentarce o ovim temama i diskutovali o njima. Za mnoge polaznike ovogodišnja Novinarska akademija bile je neprocjenjivo iskustvo i prilika da otvoreno razgovaraju o osjetljivim temama o kojima se u regionalnim i bh. medijima nerijetko izvještava tendenciozno i jednostrano.

U ovom broju biltena E-novinar donosimo vam dio atmosfere sa Novinarske akademije kroz razgovor sa studentima i novinarima kao i tekstove o navedenim temama predavača: **Dragane Erjavec**, novinarku BIRN-a i urednicu magazina TV Justice, **Aldina Arnautovića**, novinara iz Sarajeva; **Eldina Hadžovića**, slobodnog novinara iz Sarajeva; **Goran Šimića**, eksperta za tranzicijsku pravdu i profesora na Pravnom fakultetu u Sarajevu; **Sudbina Musića**, predstavnika udruženja logoraša "Prijeđor - 92"; **Dragane Rašević**, asistentice studijskog programa novinarstva i komunikologije Fakulteta političkih nauka u Banjaluci.

Adis Šušnjar, Udruženje/udruga BH Novinari

Događaji

14.07.2016.

Svečano otvoren Klub novinara Bosphanska Posavina

U Brčkom je pred više od 20 novinara, predstavnika nevladinih i organizacija i predstavnika Vlade Brčko distrikta BiH otvoren BHN Klub novinara Bosphanska Posavina. Na otvaranju je istaknuto da će Klub doprinijeti aktivnijem djelovanju novinara i medijskih uposlenika u cilju osnaživanja novinarske zajednice i jačanju kredibiliteta novinarstva.

Detalji

Uloga istine i medija u post konfliktnom društvu

Piše: Goran Šimić

U idealom scenariju, izgradnja post konfliktnog društva i ne bi trebala biti tako težak zadatak. Aktivnosti koje bi se trebale provesti za cilj bi imale prije svega utvrđivanje istine o proteklim događajima i ostvarivanje pravde za sve one koji su bili direktno pogođeni nepravdom ali i za društvo u cjelini. Ta istina, koja bi bez sumnje odražavala činjenice o proteklim događajima, jednom utvrđena, bila bi pretočena u društveni kontekst i historijske udžbenike i nitko ne bi mogao dovoditi u pitanje utvrđene činjenice niti manipulirati tim podacima. Konačno, na takvim nepobitnim činjenicama društvo bi moglo ostvariti pravdu za žrtve i društvo, a budućnost bi mogla biti oslobođena straha od ponavljanja zločina. Nesumnjivo, mediji bi imali ogromni značaj u prezentiranju te istine najširem krugu ljudi kojima se obraćaju, stvarajući tako čvrste temelje za dugoročan mir, oslobođen sukoba i stradanja.

Događaji

05.07.2016.

Završena Novinarska akademija 2016

Svečanom dodjelom diploma za sudionike Drugog modula završena je Novinarska akademija 2016 o temi „Izvršavanje o različitostima: Doprinos medija jačanju mira, tolerancije i stabilnosti u BiH“.

Dva petodnevna modula ljetne edukacije okupila su pedeset studenata i studentica, te mladih novinara i novinarki iz bh. gradova, Banjaluke, Srebrenika, Tuzle, Visokog, Foče, Sarajeva, Mostara, Trebinja, Srebrenice, Banovića, Konjica, Bijeljine i Zenice. Predavači Novinarske akademije 2016, koja se održava četvrtu godinu zaredom, bili su istaknuti stručnjaci, profesori, pravnici, aktivisti i novinari iz Bosne i Hercegovine koji su učesnicima i učesnicama nastojali približiti značaj posvećenosti medija temama vezanim za tranzicijsku pravdu, kulturu sjećanja, otvaranje procesa pomirenja te njihovog uticaja na stabiliziranje mira u BiH.

Novinarska akademija, koju u organizira Udruženje/udruga BH novinari, vaninstitucionalni je oblik praktične edukacije, fokusiran na individualni i rad grupama, u cilju sticanja novinarskih vještina i praktičnih znanja kakva im se ne nude u okviru formalnog obrazovanja. Akademija se održava zahvaljujući podršci američkog naroda putem Američke ambasade u Sarajevu.

Detalji

Vezane vijesti:

- Različita tumačenja historije - kamen spoticanja izgradnji mira u BiH
- Dodjelom diploma završen Prvi modul Novinarske akademije 2016
- Nema ničeg viteškog ni patriotskog u ratnim zločinima
- Dokumentarac “Djeca rata - djeci mira” prikazan na Novinarskoj akademiji
- Novinari trebaju izbjegavati dehumanizaciju žrtava
- Suprotstavljanje politikama mržnje osnova je borbe protiv govora mržnje

23.06.2016.

Otvoren dijalog o prošlosti preduslov za održivi povratak

Mediji i organizacije civilnog društva trebale bi više da iznose u javnost lične historije, prije svega povratnika i izbjeglica, kako bi se otvoreno govorilo o ratnoj prošlosti i stvarala empatija kod građana, poručeno je sa debate “Odgovornost i uloga medija i organizacija civilnog društva u procesu reintegracije i održivog povratka” održane u Prijedoru. Učesnici debate su se složili da je glavni preduslov za održivi povratak i pomirenje prihvatanje istine o ratnim dešavanjima.

Detalji

17.06.2016.

Mediji i OCD treba da budu odgovorniji prema povratnicima

Mediji i organizacije civilnog društva trebali bi da imaju više odgovornosti za povratničku populaciju i da pomažu povratnicima u ostvarivanju svojih prava, poručeno je sa debate „Saradnja medija i organizacija civilnog društva – proces povratka u BiH” održane u Stocu. Tokom radionice istaknuto je da se problemi povratnika prešućuju i da im se ne pruža podrška u lokalnoj zajednici.

Detalji

Na žalost, život u post konfliktnim društvima nudi potpuno drugačije scenarije.

George Orwell je u jednoj svojoj knjizi napisao: „Tko vlada prošlošću, vlada budućnošću: tko vlada sadašnjošću, vlada prošlošću.“. U istom djelu Orwel se zapitao postoji li stvarno prošlost i ako postoji, gdje postoji. Je li to u dokumentima, je li to u ljudskom sjećanju i jesu li oni koji imaju dokumente, oni koji drže u vlasti sjećanje? Konačno, Orwell se zapitao može li se ljude spriječiti da se sjećaju.

Ali što je Orwel zapravo htio reći?

Čini se nelogičnim da bi netko tko vlada prošlošću, vladao a priori i budućnošću, ali nema tu mnogo nelogičnosti. Povijest jednog naroda, povijest je sjećanja koja se prenose s generacije na generaciju, vremenom često gubeći izvorni smisao. Štoviše, kada umru oni koji su živjeli istinu i događaje na koje se ona odnosi, postaje vrlo teško provjerljivo korespondira li nešto sa istinom ili je falsifikat. Stoga je od presudnog značaja utvrditi istinu i potkrijepiti je takvim vjerodostojnim dokazima, da ona neće moći više biti dovedena u pitanje onda kada onih koji su je živjeli više ne bude, a istina bude povijest onima koji su došli poslije njih. Upravo oni koji će doći poslije, su budućnost o kojoj govori Orwell. Njima će vladati oni koji vladaju prošlošću jer oni neće imati mogućnosti provjeriti istinu koja im se podastire kao vjerodostojna. Oni će je učiti u školama, gledati na televiziji, na stadionima, u kino dvoranama. Ona će postati dio njihove kulturne, nacionalne i svekolike druge pripadnosti. Oni će se u budućnosti identificirati sa njome. Prenositi je dalje novim generacijama, kao svoje naslijeđe, nažalost veliki broj njih, potpuno nekritično. Uistinu dakle, onaj tko vlada prošlošću, vladat će budućnošću.

Orwel nadalje kaže kako oni koji vladaju sadašnjošću, vladaju prošlošću. Naizgled pomalo nerazumljiva konstatacija zapravo može biti nerazumljiva samo ljudima koji ne žive u postkonfliktnim društvima. Oni nisu suočeni sa političkim atakima na one „druge“. Njihova djeca ne uče da su zločinci bili oni „drugi“. Oni ne bivaju ponukani da se prisjete i sa ponosom izjavljuju koje su vjere ili nacionalnosti. Ne bivaju uvjeravani da je put kojim oni idu ispravan put, a da onaj „drugi“ nije. Oni koji su u sadašnjosti na vlasti, odnosno na različitim pozicijama moći, na različite se načine mogu boriti da prošlost bude, ili zaboravljena, ili prekrojena za potrebe indoktrinacije pripadnika

“Kada umru oni koji su živjeli istinu i događaje na koje se ona odnosi, postaje vrlo teško provjerljivo korespondira li nešto sa istinom ili je falsifikat. Stoga je od presudnog značaja utvrditi istinu i potkrijepiti je takvim vjerodostojnim dokazima, da ona neće moći više biti dovedena u pitanje onda kada onih koji su je živjeli više ne bude, a istina bude povijest onima koji su došli poslije njih”

“Iako nije teško ustvrditi što bi od toga bilo ljudski ispravno, ponekad ljudska bića imaju problem sa prihvaćanjem istine, osobito one koja im ne ide u prilog. Sigurno je samo jedno.

Teško da postoji srednji put. Narodi mogu ignorirati postojanje istine i njezinu vjerodostojnost, ubjeđivati se, posipati vlastito bitisanje mrakom zarad nekih viših ciljeva. Mogu i fabricirati tu istinu, pokušavajući je prikazati drugačijom negoli ona jeste, najčešće zarad političkih ciljeva.”

uvjere kako je istina ovo ili ono, kako su oni „drugi“ bili zločinci, kako su „naše“ žrtve vrjednije od „njihovih“.

I umjesto da iskoriste svoju mogućnost utjecanja na javno mnijenje na ispravan način, donoseći objektivne informacije o istini, počiniteljima i žrtvama, ogromna većina medija u Bosni i Hercegovini se priključila bespoštednoj orwelovskoj borbi za ono što jeste, ili nije, bila naša prošlost, stajući uz bok svima onima koji u Bosni i Hercegovini žele na temeljima laži i obmane izgraditi sliku o događajima u prošlom ratu.

Nesiguran je to temelj.

Za još nesigurniju budućnost.

vlastitog naroda, zarad nekih ciljeva koje će tek trebati ostvariti u budućnosti. Oni odlučuju hoće li se zločini uopće procesuirati, ili će biti podijeljena amnestija i društvo „okrenuti budućnosti“ bez nepotrebnog preturanja po prošlosti. Oni odlučuju o nastavnim programima u školama. Oni uvode nove predmete u vrtiće. Oni financiraju snimanje filmova. Oni donose budžete. Oni odlučuju na što će država trošiti novac. Oni, dakle, uistinu mogu ovladati prošlošću, čak i s mogućnošću da je fabriciraju ukoliko je to potrebno. Što se najčešće i dešava. Uloga medija u tome je od velikog značaja.

Iako nije teško ustvrditi što bi od toga bilo ljudski ispravno, ponekad ljudska bića imaju problem sa prihvaćanjem istine, osobito one koja im ne ide u prilog. Sigurno je samo jedno. Teško da postoji srednji put. Narodi mogu ignorirati postojanje istine i njezinu vjerodostojnost, ubjeđivati se, posipati vlastito bitisanje mrakom zarad nekih viših ciljeva. Mogu i fabricirati tu istinu, pokušavajući je prikazati drugačijom negoli ona jeste, najčešće zarad političkih ciljeva. Mogu i inkorporirati tu iskrivljenu istinu u mitove o svome narodu, pretvarajući to u, kako bi to Jung rekao, kolektivno jastvo, kolektivno sjećanje o vlastitoj prošlosti i vlastitom integritetu. S druge strane, narodi mogu izabrati i jedan posve drugi pristup. Mogu izabrati put koji je, primjerice, izabrala Njemačka, koja je nizom primjera prihvatila gorku istinu o tome tko je najveći krivac za izazivanje Drugog svjetskog rata, tko je osmislio koncentracione logore i plinske peći, tko je ubio ili izazvao smrt desetaka milijuna nedužnih ljudi širom svijeta zarad vlastitih ideja, te se poklonila nevinim žrtvama i zamolila za oprost mnoge narode širom svijeta za ono što je uradila. Ne tražeći zaborav, naprotiv inzistirajući na sjećanjima, koja trebaju opominjati svakoga na to što su ljudi sve sposobni učiniti, nudeći jedino posvećenost zajedničkom životu, miru i naporima da se takva tragedija više nikada ne dogodi.

U Bosni i Hercegovini se od završetka rata, bez prestanka, događa jedna velika i bespoštedna bitka za prošlost. Bitka u današnjici za ono što se dogodilo u prošlosti, ali i za ono što će biti prihvaćeno kao vjerodostojno u budućnosti. Učenici, emisije, novine, mediji, slike, instituti, knjige, filmovi sve je to pogodan materijal da se ljudi

Govore polaznici Novinarske akademije 2016

Maro Grubeša, novinar IP Deska FTV

„Predavanja su zanimljiva, a predavači jako profesionalni. Drago mi je što su učesnici iz različitih društvenih zajednica, različitih mjesta i s različitim novinarskim iskustvima. Sveukupno, ovo je poučno iskustvo, stvari koje sam naučio ovdje mogu primjeniti u svom radu.“

Milana Sitničić, studentica iz Banja Luke

“Na ovoj Akademiji sam se susrela sa pričama ljudi koji su neposredno doživjeli i preživjeli tragediju, a pritom su susretljivi i pozitivnog stava. Mnogo će mi pomoći znanja koja sam stekla u mom budućem novinarskom radu. Preporučujem novinarima da se prijavljuju i učestvuju na ovakvim oblicima edukacije, kako bismo doprinijeli što objektivnijem novinarstvu.”

Saopćenja za javnost

15.07.2016.

Osuda javnog linča, prijetnji i govora mržnje prema Vuku Bačanoviću

Upravni odbor Udruženja/udruge BH novinari i Linija za pomoć novinarima najoštrije su osudili javni linč, izravne prijetnje i govor mržnje upućen putem online medija i društvenih mreža prema Vuku Bačanoviću, slobodnom novinaru iz Sarajeva i donedavnom saradniku Federalne televizije (FTV).

[Detalji](#)

08.07.2016.

Efikasnija zaštita novinara

Klub novinara Banja Luka pozdravlja preporuke Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine o slobodi govora i stanju medijskih sloboda u BiH i njihovu odluku da izrade analizu opravdanosti uvođenja novih krivičnih djela zbog efikasnije zaštite novinara na radnim zadacima i evidentiranje takvih djela prema novinarima. Preporuke Ministarstva pravde predstavljaju pozitivan znak kad je riječ o medijskim slobodama i zaštiti novinara u BiH i nagovještavaju aktivnije djelovanje državnih institucija u ovoj oblasti.

[Detalji](#)

07.07.2016.

Ustavni sud RS-a odbio inicijativu za ocjenu ustavnosti Zakona o javnom redu i miru

Klub novinara Banjaluka i Transparency International BiH smatraju da je, bez obzira na odluku Ustavnog suda, Zakon neophodno unaprijediti i preciznije definisati pojedine odredbe, jer sadašnja rješenja ostavljaju previše prostora za tumačenje i eventualne zloupotrebe koje bi mogle dovesti do ograničavanja sloboda izražavanja i okupljanja pojedincima ili organizacijama.

[Detalji](#)

02.07.2016.

Protest povodom napada na novinarsku ekipu BN TV iz Bijeljine

Upravni odbor Udruženja/udruge BH novinari i Linija za pomoć novinarima najoštrije su osudili fizički napad na ekipu BN Televizije, koji se desio u četvrtak 30. juna tokom snimanja deložacije iz stana jedne građanke Bijeljine. Tom prilikom, jedan od sudskih policajaca je galameći nasrnuo na ekipu BN TV, pokušavajući pri tom snimatelju oduzeti kameru i spriječiti snimanje. U naguravanju, sudski policajac je zavrnuo ruku snimatelju BN televizije Srđanu Velji.

[Detalji](#)

23.06.2016.

Protest povodom hapšenja novinara i aktivista u Turskoj

Udruženje/udruga BH novinari, Linija za pomoć novinarima, Vijeće za štampu i online medije u BiH i Media centar – Sarajevo osuđuju hapšenje dvoje novinara i jednog aktiviste za ljudska prava u Turskoj. Erol Onderoglu, Ahmet Nesin i Sebnem Korur Fincanci uhapšeni su i optuženi za širenje terorističke propagande, te zadržani u pritvoru prije početka suđenja, samo zato što su iskazali solidarnost u kampanji protiv nastojanja vlasti da cenzuriše novine posvećene kurdskom pitanju.

[Detalji](#)

Uloga medija u restauraciji postkonfliktnog društva

Piše: Dragana Rašević

Društvena odgovornost medija trebalo bi da bude imperativ u medijskom izvještavanju u bilo kojem društvu. Ta uloga medija u postkonfliktnom društvu pozicionira se na još viši nivo. U društvu kakvo je u Bosni i Hercegovini (BiH), mediji imaju neizostavnu i veoma značajnu ulogu u procesu izgradnje stabilnog, tolerantnog društva, okrenutog miru i suživotu. Međutim, postavlja se pitanje da li mediji u BiH doprinose jačanju mira i tolerancije ili oživljavaju tenzije koje usporavaju proces društvene stabilizacije? Odgovor na ovo pitanje zahtijevao bi detaljnu analizu sadržaja medija u BiH, čime se ovaj tekst neće baviti već će pokušati dati neke smjernice za što kvalitetnije, sveobuhvatnije medijsko izvještavanje u postkonfliktnom društvu kakvo je društvo BiH. Osnovna pretpostavka jeste da medijsko izvještavanje u BiH o različitostima, ratnim žrtvama i društvenoj pravdi nije na odgovarajućem nivou i da se može i treba unaprijediti.

Poštujući novinarske etičke kodekse i princip istine, novinari bi u svojim izvještajima o sjećanjima na ratne događaje i procesuiranjima odgovornih za ratne zločine mogli doprinijeti prihvatanju i priznavanju takvih događaja i okretanju ka budućnosti koja podrazumijeva jednakost i toleranciju za sve građane. Kultura sjećanja je sasvim u redu, ali ne treba preuveličavati značaj događaja izvan konteksta, nejasno rekonstruisati i režirati događaje. Prosvjećenje javnosti je osnovni preduslov za participativnu demokratiju i razumijevanje pravde. Stoga je dužnost novinara da ostvaruje ovakve ciljeve rukovodeći se principom istine tokom poštenog i objektivnog izvještavanja. Savjesni novinari uvijek će svoje izvještaje temeljiti na činjenici da služe javnosti i da je njihov posao javan, u službi interesa svih građana.

Izvještavanje u postkonfliktnom društvu svakako da nije lak posao. Na novinarima je velika odgovornost, a i pritisci različitih vrsta (politički, ekonomski, nacionalni). Uslovi za rad su ograničeni i često su u prvom planu interesi vlasnika medija i finansijera u odnosu na interes javnosti. Ipak, to ne treba da bude izgovor da novinar i u takvim uslovima obavlja svoj posao najbolje što može. Jasno je da novinari često imaju različite etičke dileme, a pogotovo kada su u pitanju postratne

Kultura sjećanja je sasvim u redu, ali ne treba preuveličavati značaj događaja izvan konteksta, nejasno rekonstruisati i režirati događaje. Prosvjećenje javnosti je osnovni preduslov za participativnu demokratiju i razumijevanje pravde. Stoga je dužnost novinara da ostvaruje ovakve ciljeve rukovodeći se principom istine tokom poštenog i objektivnog izvještavanja. Savjesni novinari uvijek će svoje izvještaje temeljiti na činjenici da služe javnosti i da je njihov posao javan, u službi interesa svih građana.

Saopćenja za javnost

23.06.2016.

Pismo zastupnicima ZDPS BiH u vezi sa naplatom RTV takse

Udruženje/udruga BH novinari i Linija za pomoć novinarima uputili su članovima kolegija Zastupničkog doma i članovima svih klubova zastupnika javno pismo kojim se traži povlačenje Prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnom radiotelevizijskom sistemu Bosne i Hercegovine, usvojenog na vanrednoj sjednici Zastupničkog doma PS BiH od 15. juna 2016. Pismo u cjelosti [dostupno na linku](#).

15.06.2016.

Goranu Jakšiću upućen javni dopis zbog uskraćivanja radnih prava novinarki Mirjani Radanović

Udruženje/udruga BH novinari i Linija za pomoć novinarima uputili su javno upozorenje Goranu Jakšiću, direktoru produkcijske kuće "Rec Production" iz Banjaluke, zbog prijetnji i uskraćivanja autorskih honorara novinarki Mirjani Radanović iz Banjaluke. Pismo u cjelosti [dostupno je na linku](#).

To je stav utilitarista (Mil). Pozivanje novinara na javni interes često se koristi kao opravdanje za nepopularne odluke i nemoralna sredstva prilikom prikupljanja, obrade i diseminacije medijskih informacija. Ono što se često zamjera novinarskim postupcima zasnovanim na stavovima ove teorije, jeste previše oslanjanja na nepoznate rezultate i ne uzimanje u obzir obaveza prema pojedincima i malim grupama koje mogu biti u sukobu sa moralnim obavezama prema cjelovitom društvu. Upravo iz ovih razloga, nepomirljivih krajnosti prethodne dvije teorije, u procesu moralnog odlučivanja najlakše je primjenljiva teorija vrlina koja naglasak stavlja na karakter. Aristotelova teorija zlatne sredine, zasnovana na ideji da je sticanje vrlina ključ moralnosti, pruža rješenje koje je umjereno u odnosu na suprotstavljene krajnje pozicije.

Uz poznavanje i primjenu pomenutog modela moralnog rasuđivanja, novinari u postratnom izvještavanju, uz sva ograničenja i teškoće, mogu bar izbjeći štetu sopstvenog neprofesionalizma i neetičnosti. Poznavanje principa i prakse sopstvene profesije, poznavanje teorija etike, neophodni su za kritički pristup predmetu analize, prikupljanju informacija i njihovoj selekciji. To znači da novinari u svakom trenutku treba da su svjesni društvene uloge medija i etičkih normi na kojima se njihova profesija zasniva, s ciljem podizanja kritičke svijesti javnosti i boljeg razumijevanja medijskog sadržaja.

teme. Za takve prilike Luis Alvin Dej¹ preporučuje korištenje DAO formule. Dao formula je model moralnog rasuđivanja koji podrazumijeva: definisanje situacije, analizu situacije i odluku. U procesu definisanja situacije, neophodno je opisati činjenice, identifikovati principe i vrijednosti i postaviti etičko pitanje, etičku dilemu. U okviru analize situacije, novinar treba da odmjeri suprotstavljene principe i vrijednosti, da razmotri sve spoljne faktore i da odluči koju od etičkih teorija će primijeniti u procesu odlučivanja. Treći korak je odluka, donošenje odluke kako izvještavati u određenoj situaciji i odbrana te odluke zasnovana na moralnoj teoriji. Da bi se odluka lakše donijela, Dej preporučuje uzimanje u obzir tri vrste teorija etike zasnovane na učenjima Kanta, Mila i Aristotela: deontološke teorije (zasnovane na dužnostima), teleološke teorije (zasnovane na posljedicama) i teorije vrlina koje predstavlja Aristotelova zlatna sredina. Predstavnicima deontoloških teorija (Kant), smatraju da odluke treba zasnivati na pravilima koja se univerzalno primjenjuju i poštuju dostojanstvo ljudi. Ova teorija se zasniva na dužnosti i ne odobrava bilo kakvu neetičku radnju, čak i kada su rezultati i posljedice pozitivni. Teleološke teorije su upravo suprotne. One se zasnivaju na stavu da su etički ispravne one odluke koje rezultiraju najboljim i najpovoljnijim posljedicama za najviši broj ljudi.

“Uz poznavanje i primjenu pomenutog modela moralnog rasuđivanja, novinari u postratnom izvještavanju, uz sva ograničenja i teškoće, mogu bar izbjeći štetu sopstvenog neprofesionalizma i neetičnosti. Poznavanje principa i prakse sopstvene profesije, poznavanje teorija etike, neophodni su za kritički pristup predmetu analize, prikupljanju informacija i njihovoj selekciji.”

¹ Ideje koje slijede u tekstu koje se odnose na model moralnog rasuđivanja preuzete su iz knjige L.A.Dej, *Etika u medijima: primeri i kontroverzje*, Beograd, Medija centar, Plus, 2004.

Govore polaznici Novinarske akademije 2016

Jasmina Maslić, studentica iz Živinica

“Akademija za mlade novinare/ke za mene je novo i pozitivno iskustvo, kako u radu predavača/ica sa učesnicima/ama tako i međusobnoj saradnji, interaktivnosti i znatiželji mladih novinara/ki. Svakako ću se prijaviti i na ostale edukacije BH novinara, jer cjeloživotno učenje je veoma bitno za razvoj individue, u ovom slučaju novinara/ki.

Dario Handanagić, student iz Banja Luke:

„Prvi put sam na ovakvoj vrsti edukacije i smatram ovo odličnom šansom za mene kao mladog novinara da usvojim neka nova znanja, nove vještine i učim od starijih i uspješnijih kolega.

12.07.2016.

Predložena naplata RTV takse putem računa za električnu energiju

Komisija za saobraćaj i komunikacije Zastupničkog doma Parlamentarne sku-pštine BiH danas je podržala Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Javnom radiotelevizijskom sistemu Bosne i Hercegovine, koji su predložili poslanici Amir Fazlić i Mirsad Đonlagić.

Predsjedavajući Komisije Momčilo Novaković je nakon sjednice izjavio novinarima da su usvojenim amandmanima dobili potpuno novi model naplate RTV takse.

Po njegovim riječima, RTV taksa bi se, ukoliko zakon bude usvojen u oba doma, naplaćivala putem računa za električnu energiju.

Detalji

09.07.2016.

Smjene na RTRS-u

„Loša uprava RTRS dovela u poziciju u kojoj se trenutno nalazi: narušeni međuljudski odnosi, česte smjene i loš urednički kadar uzrokovali su pad gledanosti, a još lošiji menadžment ovu TV kuću vodi u bankrot“, [piše portal Istinito.com](#). O navodnoj krizi javnog emitera RTRS-a pišu i [BNTV](#), [teve.ba](#) kao i bloger [Slobodan Vasković](#).

07.07.2016.

Za digitalizaciju JRT servisa BiH 12 miliona KM

Vijeće ministara BiH je na sjednici održanoj 7. jula 2016. donijelo Odluku o korištenju akumuliranog viška prihoda nad rashodima Regulatorne agencije za komunikacije BiH, utvrđenog do 31.12.2014. godine u ukupnom iznosu od 14.252.087,00 KM. Prema ovoj odluci, 12 milijuna KM bit će usmjereno za Projekt digitalizacije javnih RTV servisa BiH, a 1.452.087,00 KM za podršku razvoju i unapređenju sektora komunikacija i emitiranja u BiH.

Detalji

14.06.2016.

Rezultati istraživanja „Nevidljiva Evropa: Medijska slika o evropskim integracijama u BiH“ predstavljani u Klubu novinara Banjaluka

U prostorijama Kluba novinara u Banjaluci, koje djeluje u okviru Udruženja/udruge BH novinari predstavljeni su rezultati istraživanja „Nevidljiva Evropa: Medijska slika evropskih integracija u Bosni i Hercegovini“ autorki Lejle Turčilo i Belme Buljubašić, u izdanju Heinrich Boll Stiftung BiH.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 179 tekstova objavljenih u pojedinim štampanim medijima i portalima, koji su obrađivali teme u vezi sa evropskim putem Bosne i Hercegovine.

*Detalji***Kako razdvojiti istinu od laži?***Piše: Eldin Hadžović*

Historija novinarstva, naročito onog koje se bavi sukobima i ratom, puna je primjera nečasnog, tendencioznog i pristranog izvještavanja. Na krilima maksime, po kojoj je “u ljubavi i ratu sve dopušteno”, izvedene iz naslova knjige engleskog pjesnika, dramaturga i političara iz 16. stoljeća Johna Lylyja, proizvedene su hiljade laži, koje su imale za cilj ostvarivanje zadatih ratnih planova, pauperizaciju javnog mnijenja, pravdanje i zataškavanje zločina. “Novinari” su se često stavljali u službu političke ili ratne mašinerije, kako bi “doprinosili” ciljevima tih mašinerija, a uložili su uvijek bili ljudski životi, koji u takvim okolnostima najčešće bivaju tretirani kao puka statistika.

U ratnim okolnostima teško je odvojiti propagandu od kvalitetnog izvještavanja, a u poratnom periodu - još i teže. Od kraja rata u Bosni i Hercegovini prošla je dvadeset i jedna godina, odrasle su čitave generacije mladih koji se o tim vremenima često nemaju gdje kvalitetno informirati, te su stoga prinuđeni odgovore potražiti na kioscima, televiziji, internetu. A tamo ih čeka armija propagandista u službi ispunjenja neostvarenih ratnih ciljeva, boraca za “nacionalnu stvar”, čuvara “pravovjerne” misli i kreatora nove stvarnosti, poizašle iz nacionalističkog diskursa koji je devedesetih godina, u sumrak 20. stoljeća, proizveo genocid, logore, progone, masovna silovanja i preko sto hiljada mrtvih.

Bosna i Hercegovina, u tom smislu, nije izuzetak, već pravilo. Na samom početku Prvog svjetskog rata mediji u Velikoj Britaniji bili su prepuni izvještaja o masovnim zločinima počinjenim od strane njemačkih trupa, a historija moderne propagande pamti termin “silovanje Belgije”. U to vrijeme se u britanskim tabloidima moglo čitati o nezamislivim pokoljima i masovnim silovanjima belgijskih opatica, koje su nakon što je nad njima izvršeno nasilje bivale prikucane na vrata crkava. Iako je historijska činjenica da su pruski vojnici odista počinili stravične zločine nad civilnim stanovništvom Belgije - samo tijekom 1914. godine ubijeno je preko 6.000 Belgijanaca, a taj se broj do kraja rata popeo na 27.300 ubijenih, kome treba dodati i 62.000 umrlih uslijed nedostatka hrane i skloništa - tabloidi su se odlučili za eksplicitne ilustracije i opise nezamislivih sakaćenja i masovnih silovanja časnih sestara. Dokazano je da je među žrtvama njemačkih vojnika bio veliki broj djece, žena i civila, međutim, isto tako je dokazano da je priča o raspetim časnim sestrama bila čista izmišljotina. Danas se vjeruje da je propagandna mašinerija imala za cilj mobilizaciju stanovništva za borbu protiv Austro-Ugarske, no nakon demaskiranja propagandističkih laži postalo je teže dokazati zločine koji su se stvarno dogodili, uprkos postojanju fotografija na kojima se vide njemački vojnici kako pucaju u žene i djecu. Revizionisti će danas vrlo rado navoditi primjer belgijanskih časnih sestara kao konačni dokaz da su sve priče o zločinima njemačkih trupa zapravo laž.

Prvi medij koji je u Drugom svjetskom ratu objavio vijest o Auschwitzu bio je britanski *Daily Telegraph*. Čuveni novinar *The Independenta*

Robert Fisk navodi kako je vijest o - danas znamo - jednoj od najvećih tvornica smrti bila objavljena tek kao malena vinjeta na naslovnoj strani *Daily Telegrapha*. Na prvi dokaz o Holokaustu, piše Fisk, brojčano najvećeg zločina protiv čovječnosti u modernoj historiji, gledalo se radije sa sumnjom nego kao na kredibilnu informaciju. "To je išlo naruku saveznicima u ratu, koji su željeli da bombardiraju i unište njemačke gradove, a ne nacističke kampove za istrebljenje", piše Fisk. Propaganda je, dakle, više vodila računa da se stavi u službu "viših političkih ciljeva" skrivajući informacije o Holokaustu, nego da izvještava o stvarnim događajima. Ne treba ni napominjati da negatori Holokausta rado koriste te prve, stidljive izvještaje o konclogorima kao "krunski dokaz" da je priča o sistematskom, industrijskom istrebljenju Židova preuveličana.

U novembru 2011. sam, skupa sa kolegicom Zvezdanom Vukojević, u nizozemskom mjesječniku *HP/DeTijd*, objavio priču o sudbini Hava Muhić i njene mrtvorodne bebe koju su, usred srebreničkog genocida nizozemski vojnici oteli iz ruku nesretne majke, sahranivši je u masovnoj grobnici, skupa sa još pet tijela. Priču je, pored utjecajnog magazina u kojem je bila objavljena, prenijelo još četrdesetak medija u Nizozemskoj, kao i desetine medija sa prostora bivše Jugoslavije. Nakon sedamnaest godina potrage, djevojčica je napokon pronađena u masovnoj grobnici kod Srebrenice, a njeno tijelo je iduće godine, 11. jula 2013, pokopano u Memorijalnom kompleksu u Potočarima. To je ujedno bila i prva masovna grobnica za koju se pouzdano utvrdilo da je nisu napravili srpski, već nizozemski vojnici. Novinska agencija *Anadolija* je tada objavila priču o "najmlađoj žrtvi genocida", kao o bebi "ubijenoj" u genocidu, iako su i Hava Muhić i nizozemski vojnici koji su bebu zakopali, mnogo ranije potvrdili da beba nije ubijena, već mrtvorodena. Očigledno, *Anadoliji* srebrenički genocid nije sam po sebi bio dovoljno stravičan, pa je bilo potrebno izmisliti priču o ubijenoj bebi, iako se radilo o očiglednoj fabrikaciji. Nakon što sam reagirao na objavljenu laž, uslijedio je kontraudar propagandne mašinerije, ovoga puta sa pozicija "viših ciljeva" srpskog nacionalizma: "U laži su kratke noge", vrištao je naslov *PressRS*-a, uz prateći tekst u kojem se srebrenički genocid relativizira i stavlja pod navodnike, a cijeli slučaj koristi kao "dokaz" da se genocid nije dogodio, te da je sve proizvod fabrikacija turske novinske agencije. Ni ovdje ne treba posebno napominjati da je priču preuzeo veći broj srpskih medija, koristeći je kao primjer "propagande o srebreničkom genocidu".

Umjesto zaključka, ovdje ću samo citirati vlastiti demanti, upućen *PressRS*-u, koji se, naravno, izgubio u moru komentara ispod teksta: "Besmislene laži novinara *Anadolije*, isto kao ni vaše morbidne manipulacije, neće poremetiti činjenicu da su u Srebrenici Mladićevi "junaci" počinili genocid. Nemajte sumnje da sam vašom relativizacijom događaja u Srebrenici zgrožen isto koliko i lažima drugih, koji srebrenički genocid pokušavaju ispolitizirati ili na njemu profitirati. Laži su laži, i nikome neće donijeti ništa dobro. Bez imalo poštovanja, Eldin Hadžović."

"U ratnim okolnostima teško je odvojiti propagandu od kvalitetnog izvještavanja, a u poratnom periodu - još i teže. Od kraja rata u Bosni i Hercegovini prošla je dvadeset i jedna godina, odrasle su čitave generacije mladih koji se o tim vremenima često nemaju gdje kvalitetno informirati, te su stoga prinuđeni odgovore potražiti na kioscima, televiziji, internetu. A tamo ih čeka armija propagandista u službi ispunjenja neostvarenih ratnih ciljeva, boraca za "nacionalnu stvar", čuvara "pravovjerne" misli i kreatora nove stvarnosti, poizašle iz nacionalističkog diskursa koji je devedesetih godina, u sumrak 20. stoljeća, proizveo genocid, logore, progone, masovna silovanja i preko sto hiljada mrtvih."

Govore polaznici Novinarske akademije 2016

Jovan Bašević, Sarajevo

Poučen prošlogodišnjim iskustvom prijavio sam se na Novinarsku akademiju 2016 koja je idealan način za mlade novinare da nauče nešto novo o novinarskom radu. Dopada mi se dobra obrada tema, kvalitetni predavači, tematske večeri i druženja. Ova edukacija je idealna prilika i za sticanje praktičnog znanja.

Tamara Trajkovski, Mostar

„Smatram da je ovo odlična prilika za sve studente novinarstva i mlade novinare. Drago mi je što i ove godine učestvujem na Novinarskoj akademiji. Za ovih nekoliko dana puno smo naučili od predavača i od učesnika. O navedenoj tematici nikad nisam izvještavala, te se nadam da, ako se nađem u toj situaciji, da ću profesionalno obaviti svoj posao.“

Mediji nešto d' urade!

Piše: Aldin Arnautović

“Mediji” su u BiH bolesni od istih bolesti kao i ostatak društva. Od nacionalizma, korupcije, prosječnosti, amaterizma, ideologije, neukosti, nepotizma, nepravde, svega onoga što pritišće život u današnjoj Bosni i Hercegovini. Oni su baš onakvi kakvi smo mi koji konzumiramo medijske sadržaje. I baš onakvi kakvi smo mi koji ih pravimo. Mediji su i lica svojih urednika, vlasnika ali i radnika. I to se ne odnosi na tehniku već na sadržaj. Zato mislim da mediji za društvo mogu uraditi baš onoliko koliko je jedinka u društvu spremna uraditi za to društvo.

Nedavna prošlost i medijska priprema za ratove u bivšoj Jugoslaviji, pokazala nam je da mediji kada je u pitanju društvena destrukcija mogu, na našu žalost, biti jako efikasni. Činjenicu da u haškom tribunalu nikada nisu sudili novinarima huškačima smatram velikom propuštenom prilikom za razvoj balkanskog novinarstva.

Medijska zlodjela koja su u nekoliko godina, širenjem straha, mitologije i mržnje, počinile “kolege” s početka devedesetih nepovratno su promjenila sudbine velikog broja ljudi.

Da li bi onda, vodeći se logikom, “mediji” tako drastično mogli doprinijeti i pozitivnim društvenim promjenama? Vjerujem da bi u nekoj idealnoj situaciji mogli. Kada bi se vodili idealima društvenih i profesionalnih vrijednosti. A u realnosti to nisu ideali kojima se vode i zato je ovo utopističko razmišljanje. U najkraćem, ja tako vidim odgovor na ovo epsko pitanje projekata, okruglih stolova, konferencija medijskih i drugih zajednica u BiH.

Vjerujem da mediji, kao neka široka kategorija, koja podrazumjeva osobe ili organizacije koje stvaraju i objavljuju informativne obrazovne ili zabavne sadržaje, nikada neće biti ni bolji niti gori od svijeta u kojem žive i djeluju. A ako nam se slika u ogledalu ne sviđa, nije do ogledala.

Imenicu “mediji” na više mjesta stavljam pod navodnike jer želim da joj pokušam osporiti značenje. Ne mogu da dokučim šta se danas podrazumijeva kada se u BiH kaže mediji? Kategorija je jednostavno preširoka da bi se mogla jasno percipirati, pa, po meni, i pogrešna za korištenje. Na koga se u javnoj komunikaciji onda misli kada se kaže “mediji”? Obično na određenu kuću ili osobu čije ime govornik ne želi spomenuti. Ako pod medijima podrazumjevamo sve osobe, i organizacije koji proizvode i plasiraju različit sadržaj onda je termin značajno širi. Da li će se tako pod kišobranom medija rame uz rame naći tabloidi i javni servisi? Jesu li i svi portali mediji? Je li objava na mrežama koju vidi veliki broj ljudi, medijsko djelovanje?

Budući da je u našem medijskom sistemu prihvaćen koncept medijske “utrke” između javnih i privatnih medija to smatram važnom činjenicom u odgovoru na pitanje koliko mediji mogu učiniti u društvenim promjenama. I različite regulatorne norme odnose se na ova dva različita modela finansiranja medija u BiH.

Po meni, osnovna razlika između privatnih medija i javnog servisa jeste ta što javni servis ima i zakonsku obavezu da opravda svoje ime. Privatni mediji dužni su poštovati opšta pravila igre dok su javni servisi obavezani na služenje direktnim interesima gledaoca. U medijskom životu BiH, javne servise oteli su pirati. Jako davno. Tako davno da smo čini se i zaboravili da su nekad bili javni.

“Osnovna razlika između privatnih medija i javnog servisa jeste ta što javni servis ima i zakonsku obavezu da opravda svoje ime. Privatni mediji dužni su poštovati opšta pravila igre dok su javni servisi obavezani na služenje direktnim interesima gledaoca. U medijskom životu BiH, javne servise oteli su pirati. Jako davno. Tako davno da smo čini se i zaboravili da su nekad bili javni.

S druge strane, ako se pomoć društvenom razvitku očekuje isključivo od privatnih medija, jasno je da je to nerearno. U krajnjem slučaju, privatni mediji ne postoje da bi se bavili poslovima javnog servisa. Takvi pohvalni angažmani, naravno, mogu biti odluka uredništva ili medijske kuće ali za razliku od javnog servisa privatni mediji nemaju zakonsku obavezu da to rade.”

Konkursi

Otvoren natječaj za novinarske radove na temu: „Obrazovanje odraslih u Bosni i Hercegovini“

Dodjeljuju se dvije nagrade, a pozivaju se novinari iz cijele Bosne i Hercegovine da kandidiraju istraživačke priče o tome kako zakoni o obrazovanju odraslih mogu najbolje utjecati na povećanje broja zaposlenih u BiH. Prva nagrada je novčani iznos od 2.500 konvertibilnih maraka, a druga novčani iznos od 1.500 konvertibilnih maraka. Sudjelovati mogu novinari svih medija BiH (novine i časopisi, novinske agencije, radio, televizija, internet portali).

Ocjenjivački žiri će u obzir uzeti prijavljene novinarske radove objavljene u razdoblju od 15. maja/svibnja do 19. septembra/rujna 2016. godine.

[Detalji](#)

S druge strane, ako se pomoć društvenom razvitku očekuje isključivo od privatnih medija, jasno je da je to nerealno. U krajnjem slučaju, privatni mediji ne postoje da bi se bavili poslovima javnog servisa. Takvi pohvalni angažmani, naravno, mogu biti odluka uredništva ili medijske kuće ali za razliku od javnog servisa privatni mediji nemaju zakonsku obavezu da to rade.

I tako dolazimo do treće grupe tzv. neprofitnih medija koji se obično bave društveno važnim temama i takve sadržaje čine lako dostupnim za druge medije ili građane. U vrijeme pompezno najavljivanih a kasnije propalih reformi medija u BiH koje je predvodila međunarodna zajednica, neko je odlučio da se umjesto razvijanja postojećih medija insistira na stvaranju novih čiji je zadatak bio samo da proizvode sadržaj. Budući da većina tih projektnih medija ne raspolaže kanalom za plasman, bumerang te loše odluke vraća se u formi čestog odbijanja medija da pred regulatorom preuzme odgovornost i emitira takve sadržaje.

I na kraju, po mom mišljenju termin “mediji” neće imati potpuno značenje i dok ne bude postojala medijska zajednica spremna da adresira najveće izazove sa kojima se profesija susreće uključujući obrazovanje i vještine novinara te njihova radna i ljudska prava. Mi faktički u ovom trenutku pouzdano ni ne znamo koliko u BiH ima ljudi koji se bave novinarstvom.

Ukratko, “mediji” bi možda i pomogli da se nisu zabavili sami sobom ili posvetili podaničkom služenju različitih interesnih grupa. Za novac, za klikove, za veze i moć.

Ipak, kada jednom imenica mediji vrati svoje značenje, kada se javni mediji vrate narodu a dostojanstvo u novinarstvo, vjerujem da medijski tretman naroda istinom, dobrim novinarstvom, ljubavlju i povjerenjem neće ostati bez efekta.

Jednodimenzionalnost medijskog izvještavanja kao prepreka održivom miru

Piše: Dragana Erjavec

Više od dvadeset godina nakon rata, pomirenje u regionu je često na ispitu, dok izgradnja povjerenja u našim društvima i danas ostaje jedan od najvažnijih društvenih ciljeva. Uloga medija na društvo i pojedinca je ogromna, pa samim tim mediji itekako moraju prihvatiti odgovornost za ono što plasiraju javnosti. Ipak, govoriti o medijima i njihovoj ulozi u izgradnji mira nemoguće je bez razmatranja međusobnog uticaja medija i društva u cjelini.

Naime, sadržaj koji mediji plasiraju je uvijek u uskoj vezi sa materijalnim i duhovnim razvojem čitavog društva, dok nam sam način rada medija uvijek može pokazati politički, ekonomski i kulturološki nivo tog društva.

Kroz istoriju, bili smo svjedoci da su upravo mediji doprinijeli i najgorim primjerima zločina protiv čovječnosti. Međutim, njihova uloga nakon rata je od velikog značaja za traganjem istine i pomirenja, kao i za stvaranjem kulture u kojoj se poštuju žrtve. Osim plasiranja utvrđenih činjenica objektivnim, tačnim i pravovremenim informacijama mediji mogu da isprave greške iz prošlosti koje su se odnosile na širenje mržnje i podsticanje neprijateljstava. Pored toga, plasiranjem informacija o patnjama drugih naroda je od velikog značaja za razvijanje empatije u društvu. Moje mišljenje je da je upravo problem većine medija u zemljama bivše Jugoslavije bio taj što su plasirane isključivo patnje jednog naroda i time se neminovno uticalo na širenje mržnje jednih prema drugima.

Nakon rata, mediji u regionu naišli su na veliki izazov, a njihov najvažniji zadatak je – kazivanje istine. Možda je uloga medija u ovom segmentu od najvećeg značaja, posebno kada se radi o zločinima

koji su počinili pripadnici “njihovih naroda”, ali i ne zanemarivanje stradanja “drugih naroda”. Samo na ovaj način doći će do određene satisfakcije, ali i povjerenja žrtava sa ovih područja.

Ono što je možda danas jedan od najvažnijih zadataka kada govorimo o ulozi i uticaju medija u društvu, svakako je obrazovanje stanovništva. Ne smijemo zaboraviti da mediji oblikuju i utiču na nove generacije i na njihovo mišljenje o proteklom ratu. Upravo zbog toga, zbog generacija koje su o tome slušale od svojih roditelja, ili neistinitih udžbenika istorije, mediji trebaju uzeti na sebe teško breme istinitog izvještavanja o sukobima na području bivše Jugoslavije.

Uprkos pozitivnim pomacima u medijima u regionu u odnosu na izvještavanje iz devedesetih godina, moram reći da propaganda, govor mržnje, nasilje protiv novinara i kontrola nad medijima i dalje predstavljaju glavne prepreke trajnom miru. I opet nismo iz istorije mnogo toga naučili.

Nažalost, većina medija u BiH je okrenuta prema etničkim grupama, tako da uglavnom obezbjeđuju vijesti i informacije za svoju nacionalnu grupu, odgovarajući na njihove zahtjeve i njihova politička stajališta.

Neki mediji često podstiču na vjersku i etničku mržnju, netačno i nekorektno izvještavanje, što se negativno izražava na proces suživota i tolerancije među ljudima različite vjeroispovjesti i nacionalnosti, ali i na proces reintegracije i održivi povratak.

Takođe, ne treba zaboraviti činjenicu da je rad novinara i nekih medija dosta ograničen, ponajviše političkim faktorima, tako da je sloboda izražavanja i informisanja praćena problemom niskog profesionalnog standarda.

Sam pogled na štampane i elektronske medije u regionu nas sve zajedno može zabrinuti, te možemo uočiti nešto što graniči sa neprofesionalnošću i nešto što svakako kod velikog broja ljudi, pa i mene kao medijskog radnika - izaziva itekakav bijes.

Opet se plasiraju poluistinite ili neistinite informacije, služi se određenim političkim lobijima. Nažalost, mislim da mediji svakako snose veliki dio odgovornosti za jednu tešku situaciju u BiH, gdje su društvene podjele izuzetno snažne, gdje su i dalje prisutni strahovi, mržnje, nepovjerenja.

Profesionalizacija medija je i dalje neophodna. Veća odgovornost, ali i samostalnost u odnosu na društveni centar moći – kao što su recimo političke ili religijske grupe, koje u značajnoj mjeri i dalje kreiraju određenu uredničku politiku nekih medija.

I dalje nam je potrebno novinarstvo koje se ne bavi samo činjenicama i statistikom nego i moralnim te etičkim pitanjima, što predstavlja odgovorno novinarstvo i za njega smo, u krajnjem slučaju odgovorni baš mi, medijski radnici.

Čini mi se da smo zaboravili da i za vrijeme rata, ali i danas, u BiH postoji bezbroj primjera suživota i tolerancije među ljudima. Postoje oni koji su uvijek bili i jesu ljudi. Oni koji su voljeli svoje komšije i koji nisu dozvolili da im bilo kakva, politička, ili medijska propaganda, promijeni mišljenje, ili ih natjera na bilo kakav zločin. Ostali su ljudi.

Vrijeme je i da među nama, novinarima, isplivaju ti isti ljudi. Oni koji znaju šta je odgovornost, koji znaju šta je hrabrost, i koji neće pasti pod pritisak političkog ili senzacionalističkog novinarstva.

Vrijeme je da konačno naučimo da čovjek može biti dobar ili loš, ali dobar i odgovoran novinar ne može biti loš čovjek! Budimo ljudi i uhvatimo se u koštac sa svim izazovima koje mediji u regionu još uvijek nisu savladali.

“Uprkos pozitivnim pomacima u medijima u regionu u odnosu na izvještavanje iz devedesetih godina, propaganda, govor mržnje, nasilje protiv novinara i kontrola nad medijima i dalje predstavljaju glavne prepreke trajnom miru. I opet nismo iz istorije mnogo toga naučili.

Nažalost, većina medija u BiH je okrenuta prema etničkim grupama, tako da uglavnom obezbjeđuju vijesti i informacije za svoju nacionalnu grupu, odgovarajući na njihove zahtjeve i njihova politička stajališta.”

Ja tebe povratkom, ti mene spomenikom!

Piše: Sudbin Musić

U Srebrenici je 11. jula obavljena dženaza i ukop za 127 identifikovanih žrtava genocida. Istoga dana, između ostalog, u Prijedoru je umro povratnik Suvad Ramić. Jedna od tema dana 11. jula za RTRS cijelog popodneva bila je informacija da je kamerama uhvaćena Bošnjakinja H.O. (47) kako riba tepih na spomen ploči kompleksa „Šušnjar“ u Sanskom Mostu posvećenog žrtvama ustaškog terora iz II Svjetskog rata, uglavnom srpskim. Tih nekoliko slika i informacija, osim što su obilježile dan jasno su i nedvosmisleno ukazale na krizu u najosjetljivijem dijelu procesa reintegracije bh. društva i države, procesu suočavanja s prošlošću.

Dvije decenije pauze

Genocidom počinjenim nad bošnjačkim stanovništvom u enklavama pod zaštitom UN-a, Srebrenici i Žepi, kulminirala je situacija u BiH i regionu koja je otvorila nova stranica politike međunarodne zajednice u njoj. Uskoro će slijediti i okončanje rata potpisom, do tada jednog od najkomplikovanijih mirovnih sporazuma u historiji ratovanja, Dejtonskim mirovnim sporazumom.

Ništa više na Balkanu nije bilo isto, no čini se da je dimenzija zla počinjenog nad civilnim stanovništvom u srcu Evrope pred kraj XX stoljeća učinila dovoljno da ni planetarno više ništa neće biti isto.

Krajem 1995. godine prosto je bilo nevjerovatno i pomisliti da će se neko i pokušati vratiti na svoje prijeratno ognjište odakle je, silom prilika, živ uspio da ode. Povratnica u Prijedor M.H. (ime poznato redakciji) govori nam da su nakon vijesti da je stao rat svi u porodici plakali od sreće, no ubrzo i od žalosti jer je kompletna teritorija opštine, a danas Grada Prijedora ostala u teritorijalnom sastavu entiteta Republika Srpska.

„Tada je to značilo da je dato Karadžiću“, govori nam M.H. te dodaje da joj se narednih dana telefon u Njemačkoj, gdje je bila izbjegla, usijao od poziva preživjele rodbine i komšija koji su se opraštali jer su odlučili da bježe dalje. U Ameriku, Kanadu ili Australiju. Preživjeli dio porodice M.H. ipak se odlučio za povratak u Bosnu. Prvo u Sanski Most, a od ljeta 2000. godine djelimično obnovljenoj kući u Prijedor.

Sjećanja

Kažu da su spomenici krajputaši kakvih su puni kanali, grabe i uvale, mostovi i raskršća bosanskohercegovačkih cesta, djelotvorniji od bilo kakvog znaka ograničenja, te se iz tog razloga i toleriše njihovo podizanje nakon neke od stotina prometnih nesreća godišnje.

No, na 102 ubijenih prijedorskih dječaka i djevojčica, na primjer, danas ne podsjeća ništa.

Gubitak pamćenja je simptom bolesti. Kolektivni gubitak pamćenja je veoma opasna stvar. O tome se u poslijeratnoj BiH malo ko i brine. Na jedva sačinjen dokument Strategije tranzicijske pravde u BiH 2012- 2016, koji je završio negdje u fiokama državnog parlamenta danas su zaboravili gotovo svi. Njegova sprovedba je svakako izgubila smisao. Kolektivna sjećanja su i dalje omeđena entitetskim granicama unutar BiH, linijama razdvajanja oružanih formacija tokom rata, ili pak sjećanja u malim mikrokosmosima aparthejdu najslabijih ambijenata povratničkih zajednica širom BiH. U Bosni i Hercegovini BiH se, naime, ipak desio i povratak.

S povratkom života, vraćaju se i sjećanja

Povratkom na porušena ognjišta povratnici su sa sobom vratili i uspomene. Sjećanja na prijeratnu sreću pronalazili su u sačuvanim stvarčicama pronađenim na zgarištu porušenog doma ili porodičnim albumima koje su nekako sačuvali. Povratnica M.H. nam pokazuje omiljenu pepeljaru njenog ubijenog supruga pronađenu na zgarištu njihove porodične kuće. Povratak sjećanja na ratnu tragediju obilježile su sahrane identifikovanih žrtava koje su se, u Prijedor na primjer, vratile prve.

Sa procesom otkrivanja masovnih grobnica, identifikacije i ukopa, otvorena je i nova faza u očuvanju kolektivne svijesti u građana BiH, posebno u povratnika. Za razliku od Bošnjaka, povratak bi za Srbe tih prvih godina mira značio najveći čin izdaje svog nacionalnog bića. Hrvatska je većini prognanih i izbjeglih pružila utočište, a podizanje naselja epskih naziva, poput Bobanovo, značila su odgađanje povratka za dio Hrvata na duže staze. Ista takva naselja nicala su po cijelom teritoriju manjeg bh. entiteta za prognane ili izbjegle Srbe, što bi u principu značilo isto. Istini za volju, ogroman broj Bošnjaka, posebno iz istočnih dijelova BiH svoje utočište i novi dom su pronašli u Kantonu Sarajevo, ili Tuzli. Utrt je dobar put za najnakaradniji proces raskidanja i dezintegracije jednog društva, ali i države sa tako užasnom ratnom prošlošću.

Spomenici - Ja tebe povratkom, ti mene spomenikom!

“Gubitak pamćenja je simptom bolesti. Kolektivni gubitak pamćenja je veoma opasna stvar. O tome se u poslijeratnoj BiH malo ko i brine. Na jedva sačinjen dokument Strategije tranzicijske pravde u BiH 2012- 2016, koji je završio negdje u fiokama državnog parlamenta danas su zaboravili gotovo svi. Njegova sprovedba je svakako izgubila smisao. Kolektivna sjećanja su i dalje omeđena entitetskim granicama unutar BiH, linijama razdvajanja oružanih formacija tokom rata, ili pak sjećanja u malim mikrokosmosima aparthejdu najbližijih ambijenata povratničkih zajednica širom BiH.”

Mi i međunarodna zajednica

Posjeta „Kazanima“ Bakira Izetbegovića, ne ulazeći u pozadinu ovog čina i njegove detalje, djelovala je na trenutak kao svojevrsan napredak, ma kako to izgledalo. Barem iz prijedorske perspektive. Ako ništa, probudila je nadu da ćemo se o ovoj problematici u buduće možda i brinuti sami.

No međunarodna zajednica u BiH i dalje igra ključnu ulogu u kreiranju naše svakodnevnice. Pitanje je samo kakvu?! Prosto je nevjerovatno da se već s prvim godinama mira, problemu suočavanja s prošlošću nije pristupilo intenzivnije. Tada je, barem iz današnje perspektive za to bilo pogodno vrijeme. A tu je upravo uloga OHR-a mogla da bude ključna. Teško je i pomisliti da će se ikada ponoviti javno obraćanje jednog predsjednika RS barem sličnog onome Dragana Čavića 22.06.2004. godine i uspostave Komisije za Srebrenicu. Godinu dana kasnije zaustavljen je i pionirski poduhvat preživjelih logoraša za uspostavu memorijalnog centra u krugu najzloglasnijeg koncentracionog logora nakon II Svjetskog rata u Evropi, logora Omarska. Danas je prostor logora „Omarska“ privatno vlasništvo najvećeg svjetskog prerađivača željezne rude Arcelor Mittal Steel kompanije, većinskog vlasnika zeničke željezare i najvećeg sponzora Olimpijskih igara u Londonu 2012. godine. Međutim i britanske vlasti. Ona pak, kroz svoju ulogu u PIC-u djeluje u BiH kroz lik i djelo Visokog predstavnika Valentina Inzka.

Sve do 2012. godine prijedorske žrtve okupljene u nekoliko udruženja trudile su se, prevazilazeći same sebe da učinu maksimum glede očuvanja sjećanja na tragediju gotovo identičnu srebreničkoj. Paralelno s njima i sprske žrtve su posljednjih godina intenzivirale priču o stradanju sprskih civila. Tamo gdje se desio povratak, intenziviran je i dijalog, pa ma kako on nekada težak i glasan bio. No, od 2012. godine sa sve slabijim intenzitetom. Između ostalog zahvaljujući upravo Viskokom predstavniku i međunarodnoj zajednici čija je podrška udruženjima prijedorskih žrtava izostala a koje nema ni danas unatoč diskriminaciji koja je očita. Međunarodna zajednica je posljednjih godina u BiH demonstrirala svu svoju nemoć i podjele. Posebno zemlje Evropske Unije. Tolerišući diskriminaciju, one su upravo pokazale svoje pravo lice i krizu kroz koju prolazi. Otud i ne treba da čudi Brexit.

Imamo li vremena?!

Identifikovanih žrtava je sve manje ali i samih povratnika. Samim tim i manje njihove političke i bilo kakve moći. Teška ekonomska situacija u državi te permanentna diskriminacija kojoj su izloženi natjerala je

Na povratak se i dalje gleda kao na isključivo bošnjačku stvar. Da nije tako govori nam i činjenica da je jedno od najvećih povratničkih sela u BiH sprsko selo Krnjeuša u općini Bosanski Petrovac. Nažalost, o Srbima povratnicima danas malo ko mari. Pa čak ni vrh Srpske pravoslavne crkve čije sveštenstvo na Bihaćko-Petrovačkoj Eparhiji, kažu, radi na crno.

S povratkom prvih Bošnjaka u RS, započeli su nicati i spomenici palim sprskim borcima. Jedan od njih, a samim tim i najbolji pokazatelj kolektivne svijesti u ovom dijelu države, je i spomenik palim srpskim borcima u prostoru nekadašnjeg koncentracionog logora, i u istoimenoj mjesnoj zajednici Trnopolje u kojem su Bošnjaci do rata bili većina, a potom na toj lokaciji izloženi, u novijoj povijesti najgorim oblicima torture i progona.

Vrijedi napomenuti da su upravo slike i snimci užasa iz koncentracionih logora Trnopolje doprinijeli inicijativi uspostavljanja Međunarodnog krivičnog Suda za bivšu SFRJ.

Bošnjaci su svoja prava na sjećanja uokvirili na parcele koje su pod ingerencijom Islamske zajednice u BiH i uglavnom duboko u povratničkom ambijentu, daleko od očiju lokalne vlasti i ostalih sugrađana i uglavnom su to mezarja identifikovanih žrtava. U međuvremenu je kompletan javni prostor u užem dijelu Prijedora i drugih gradova manjeg bh. entiteta postao onaj u kojem pravo na institucionalni vid sjećanja raspolaže srpska vlast sa srpskim udruženjima boraca, porodica palih boraca i nestalih civila.

Jedan od spomenika se nalazi i u krugu srednjoškolskog centra, najvećem zapadno od Banja Luke. Da Prijedor naravno nije izuzetak govori činjenica da je 13. jula ispred Osnovnog suda u Srebrenici podignut spomenik srpskim žrtvama ovog grada.

Linija za pomoć novinarima

Aktuelni slučajevi:

Valerija Čorić, Dnevni list Mostar: Vesna Milas uposlenica Općinskog suda Mostar podnijela je tužbu za klevetu protiv novinarkе Valerije Čorić, glavnog urednika Daria Lukića i Dnevnog lista a sve radi niza tekstova koji su objavljeni u ovim novinama a tiču se deložacije umirovljenice Kate Šarić i kupovine istog stana od strane Vesne Milas. Linija za pomoć novinarima vrši monitoring suđenja.

Sejo Bajraktarević, Federalna televizija: Sejo Bajraktarević, muzički dizajner na FTV-u, otpočeo je 12. juna štrajk glada radi smanjenja posljednje plaće.

Miljan Kovač, portal Impuls: Opštinski odbor „Izvorne Srpske demokratske stranke“ iz Gradiške izdao je saopćenje kao reakciju na tekst Miljana Kovača „Izvor bistar kao Mastilo“, objavljenog na portalu Impuls 22.06.2016. godine.

povratničku mladost na odlazak, dok starija populacija lagano nestaje sa svakom dženazom ili sahranom. Vrijeme je danas povratničkim zajednicama postalo najljući neprijatelj.

Čamil Duraković je tri sata nakon ukopa identifikovanih žrtava genocida na svom Facebook profilu postavio fotografiju pustog mezarja Potočari. Kuća Suvada Ramića je njegovom smrću ostala pusta. Ona je samo još jedna u nizu povratničkih kuća koje smrću povratnika ostaju da zjape prazne. One tada postaju mjesta hodočašća, svojevrсни muzeji porodičnih uspomena i najadekvatniji memorijali vremena i prostora koje skupa dijelimo. Mjesta na kojima će se vikendom ili o praznicima dolaziti da se sjeća prerano izgubljene mladosti, djetinjstva, porodične ali i kolektivne sreće jedne, druge ili treće etnije u BiH. I sam Duraković nije krio tugu nad pustim mezarjem u Potočarima, kao ni M.H. nad svojom djecom. Lista prioriteta vijesti od značaja redakciji RTRS-a jasno govori o kolektivnoj svijesti o vremenu i prostoru u polovici BiH.

Bošnjakinja koja je ribala tepih u spomen kompleksu Šušnjar svakako zaslužuje prijekor ali njen postupak je više nego upozorenje na vrijeme koje čini svoje. Ona je samo našla zgodno mjesto da obavi taj teški ženski posao u državi u kojoj je nivo pismenosti populacije više nego kritičan, ne razmišljajući ni o mjestu ni o njegovom značaju. Ko se još sjeća II Svjetskog rata. Institucionalno malo ko. Sjećanju na II Svjetski rat se pristupa selektivno a memorijali tog dijela historije BiH su izgubili na značaju ili ih se zloupotrebljava.

Srba u Sanskom Mostu je sve manje, kao i Bošnjaka u Prijedoru koji su od početka procesa povratka prepušteni samima sebi. To nam ponavlja i povratnica M.H. ne skrivajući tugu i strah od budućnosti. I ne samo od nje. Otud tek inicijali njenog imena.

Na povratak se očito nije gledalo kao na ključ reintegracije društva i države.

Da li je povratak uopšte održiv? Jesmo li sve bliže tom kritičnom trenutku kada će i najuporniji odlučiti da odu? Šta li će sve tog trenutka da izgubi smisao? Vremena ima, ali još sasvim malo. Otvoreni i teških pitanja koja predugo traže odgovor svakim danom je sve više. Upravo tu leži izazov ali i odgovornost bh. vlasti i civilnog društva da se konačno i krajnje ozbiljno posvete njihovom rješavanju. U protivnom, pred nama su teška i neizvjesna vremena koja će dakako da obilježe neke nove ribačice tepiha, na spomenicima koji tek trebaju na niknu nad grobnicama najtragičnijeg dijela naše novije povijesti.

Impressum

Redakcijski kolegij biltena

Faruk Kajtaž
Siniša Vukelić
Borislav Vukojević
Bedrana Kaletović
Amer Tikveša

Urednik

Adis Šušnjar

Tehničko uređenje

Arman Fazlić

Udruženje/udruga BH Novinari

Kralja Tvrtka 5/5, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Tel/Fax +387 33 223 818; + 387 33 443 072
e-mail: bhnovinari@bhnovinari.ba;
web: www.bhnovinari.ba

Publikacija E-novinar je finansijski podržana od strane Ambasade Kraljevine Norveške